

Dr. Virgiliu Peicu
Universitatea Adventus din Cernica
gylpey@yahoo.com

ARGUMENTELE PENTRU EXISTENȚA LUI DUMNEZEU : ARGUMENTUL DIN MORALITATE (II)

Keywords

God, experience, Spirit, metaphysics, philosophy, existence, argument

Abstract

The aim of this article is to analyze the views on religion of some of the philosophers, such as C. D. Broad (1887-1971) and contemporary philosophers like Richard Swinburne and Garry Gutting. They consider the common experience of the mystics to be a powerful justification or proof, for all of us, of God's existence. Others, such as William James (1842-1910), consider religious experience to be a poor justification for God's existence. In our investigation, we have found that philosophy supports the existence of a spiritual experience, called simply "religious experience" to distinguish it from the mystical. In the latter, the subject has a nominal (divine) experience in which the believer (or the subject) experiences the presence of God or of an angel or Christ or the Holy Spirit, either by speaking to him, or by defending him who has experience, or by forgiving him. During prayer, believers often experience a sense of God's presence or of the Holy Spirit.

Probabil că argumentul moral este, în prezent, cel mai analizat, dezbătut și controversat argument din filosofia religiei, etica filosofică, filosofia politică și epistemologia religiei. Există numeroase motive care pot fi invocate pentru a înțelege de ce argumentul moral constituie un subiect de aprinse dezbateri și controverse, nu numai între teologi și filosofi religioși, pe de o parte, ci și între gânditorii sceptici, agnostici, naturaliști sau ateï, pe de altă parte. Dar chiar în interiorul gândirii religioase punctele de vedere sunt diferite. Unii teologi și filosofi resping argumentul moral ca dovadă a existenței lui Dumnezeu, alții consideră că el este nesatisfăcător, iar alții cred că este cel mai important argument pentru a demonstra existența lui Dumnezeu. Astfel, într-o lucrare recentă de filosofie a religiei scrisă de un teolog și un filosof, la finalul analizei argumentului moral cei doi autori afirmă: „Deci argumentul moral pentru existența lui Dumnezeu va fi considerat ca nesatisfăcător.” (Clack and Clack, 2008: 43). În schimb, filosoful ateu J. L. Mackie consideră proprietățile morale „stranii” într-un univers naturalist și afirmă că „Dacă (...) există (...) valori obiective, ele fac existența lui Dumnezeu mai probabilă decât dacă ar fi fără ele. Astfel, noi avem (...) un argument din moralitate, care poate fi apărat pentru existența lui Dumnezeu. (Mackie, 1982: 155-116).

Argumentul moral pentru existența lui Dumnezeu are o semnificație majoră pentru înțelegerea normelor morale, a motivației morale, a responsabilității și a datoriei morale, dar mai ales a caracterului obiectiv al normelor și al comandamentelor morale. De asemenea, problematica referitoare la relația dintre religie și morală, în general, și a relevanței argumentului moral pentru dovedirea existenței lui Dumnezeu are implicații profunde pentru individ și societate, în special implicații politice referitoare la un nucleu de principii morale necesare funcționării unei societăți multireligioase, unde unele valori morale ale diferitelor comunități religioase pot fi destul de diferite.

Argumentul moral, care se găsește într-o strânsă legătură cu argumentul din conștiință, este argumentul la care credinciosul obișnuit

apelează cel mai frecvent, atât în situații favorabile, fericite, cât și în situații dramatice din viața lui. Astfel, relația dintre religie și moralitate este deosebit de complexă și tocmai de aceea a constituit și constituie un subiect dificil de analiză și cercetare pentru filosofi și teologi.

În ce privește argumentul moral, putem distinge destul de clar două mari abordări, și anume :

- (a) Este necesar să folosim acest argument pentru ca întregul nostru comportament moral să fie astfel ca și cum ar exista Dumnezeu, și
- (b) Argumentul moral este un argument solid, poate cel mai justificat și întemeiat argument pentru existența lui Dumnezeu.

În acest sens, merită să menționăm că teologii și filosofii sunt divizați în privința interpretării de către Kant a argumentului moral. Unii teologi consideră că I. Kant a susținut argumentul moral pentru ca persoana umană să se comporte ca și cum ar exista Dumnezeu. Astfel, filosoful kantian Hans Vaihinger, în lucrarea sa clasică *The Philosophy of „As If”*, arată că Dumnezeu este numai un gând (idee) în mintea lui Kant. I Kant afirma că Dumnezeu nu este ființa exterioară lui, ci numai un gând în el însuși. (Kant, 1920) Ultimele gânduri ale lui Kant, consideră teologul F. F. Centone, ne arată că el a fost ateu. (Centone, 2004: 6) Centone se referea la lucrările neterminate ale lui Kant, dintre care unele au fost publicate în 1920 sub titlul *Kants Opus Postumum*.

Alți filosofi și teologi consideră că argumentul moral, așa cum a fost prezentat de I. Kant, urmărește să argumenteze că valoarea obiectivă a normelor morale presupune existența lui Dumnezeu. Printre cele mai importante întrebări referitoare la relația dintre moralitate și religie, în general, și la argumentul moral pentru existența lui Dumnezeu, în particular, putem menționa următoarele:

1. Este posibil să fii un om religios fără a fi moral?
2. Este posibil să fii moral fără a fi religios?
3. Care este relația între Dumnezeu și bine?

4. Dacă existența legii morale presupune existența unui legiuitor moral suprem?
5. Are moralitatea fundament numai în Dumnezeu sau și în natură?
6. Dacă Dumnezeu nu există, atunci este orice permisibil?

RELIGIE ȘI MORALĂ

În principiu, orice religie conține un cod de conduită morală și una dintre trăsăturile comune tuturor religiilor este aceea de a oferi oamenilor o cale de a face față propriilor lor condiții, și îndeosebi suferinței și morții. Și, în general, diferitele religii prezintă o anumită viziune despre condiția umană și o explicație pentru existența suferinței și a morții și, totodată, propune și anumite soluții pentru acestea. Iar una dintre aceste soluții este un comportament moral ale cărui principii sunt stipulate de religie în scopul fundamentării vieții morale, care nu poate fi realizată fără practicarea acelei religii. Însă moralitatea nu numai că este o trăsătură intrinsecă a aproape tuturor religiilor, însă cele mai multe dintre concepțiile religioase afirmă cu tărie că moralitatea nu poate exista independent de religie, că viața morală are nevoie de religie și că scopurile unei vieți morale nu pot fi realizate fără practicarea religiei. În plus, filosofi religioși susțin și argumentează că moralitatea are nevoie de religie, deoarece numai aceasta poate oferi o motivație moralei, și că numai religia poate oferi justificare și întemeiere moralității.

Deci, pentru filosofia religiei și, în particular, pentru filosofia creștină, religia oferă fundamentul, motivația și soluția pentru o viață morală care dă răspunsul cel mai argumentat despre sensul vieții umane.

Desigur, o problemă deosebit de importantă și cu relevanță în trecut, dar mai ales în epoca noastră, se referă la relația dintre morală și religie, și anume la ideea că morala are nevoie de religie. Ideea este aceea că marile religii ale lumii au elemente morale comune care să facă posibilă relația de colaborare într-o societate unde membrii ei au credințe religioase

diferite. Mai exact, este vorba despre toleranța religioasă, care trebuie să fie politica unui stat democratic în ce privește diversitatea religioasă a membrilor ei.

NATURA VALORILOR MORALE

Una dintre cele mai aprinse controverse între filosofii teiști și filosofii nonteiști se referă la natura valorilor morale, la fundamentele metafizice ale existenței lor. Remarca lui Dostoievski că fără Dumnezeu totul, din punct de vedere moral, este permisibil exprimă o idee împărtășită de mulți oameni religioși, dar, de asemenea, și de mulți atei. O astfel de idee este prezentă în întreaga istorie a filosofiei, îndeosebi a celei europene. Convingerea că există o conexiune intrinsecă între moralitate și existența lui Dumnezeu este confirmată și de proliferarea istorică a argumentului pentru teism, bazat pe diferite genuri de fapte morale. Gânditori ca Aristotel, Toma d'Aquino, Leibniz și mulți alții au crezut și au argumentat că are sens să vorbim de moralitate numai dacă admitem existența lui Dumnezeu. Însă în filosofia morală contemporană există destul de mulți filosofi care consideră că moralitatea poate fi explicată în mod complet în termeni naturaliști. Această schimbare de atitudine poate fi explicată prin justificări diferite, printre care cea mai importantă este aceea că proprietățile morale ale conștiinței ar constitui fapte obiective. Dacă preceptele morale inferează autoritatea și adevărul lor doar din dorințele și preferințele umane, atunci putem explica orice despre moralitate, pur și simplu apelând la fapte despre mințile umane, conținuturile lor sau activitățile lor. În acest caz, a face apel la Dumnezeu sau la alte entități supranaturale ar fi inutil. Însă filosofii teiști consideră că putem să justificăm valorile morale prin existența lui Dumnezeu. Argumentul teist în cea mai simplificată formă este următorul:

- (1) Dacă valorile morale obiective există, atunci Dumnezeu există.
- (2) Valorile morale obiective există.
- (3) Deci, Dumnezeu există. (Copan, 2003: 149)

Este important să subliniem că filosofii teiști și teologii subliniază aspectul ontologic, metafizic al argumentului moral. Este necesar să facem această remarcă, deoarece unii filosofi nereligioși menționează unele funcții importante ale credinței în existența lui Dumnezeu. Astfel, cunoscutul filosof american David Brink, unul dintre teoreticienii realismului moral, afirmă: „Chiar dacă Dumnezeu nu ar juca un rol metafizic, El ar putea juca un rol epistemologic dacă El ne oferă o sursă esențială de evidență a ceea ce este valoare morală (...) și El joacă un rol motivațional în etică dacă ne oferă un imbold sau un motiv necesar să fim morali.” (Brink, 2007: 150)

STATUTUL CONVINGERILOR MORALE

În filosofia contemporană a religiei, există o preocupare deosebită pentru statutul epistemic al enunțurilor care exprimă convingeri perceptuale, raționale, religioase, morale etc. În general, se disting două categorii mari de enunțuri, și anume enunțuri de bază, fundamentale, care nu se bazează pe alte enunțuri și enunțuri pe care le inferăm din alte convingeri, credințe și opinii. Desigur, există și alte criterii de distincție între enunțurile fundamentale și enunțurile nefundamentale.

Toți filosofii presupun, într-un fel sau altul, că putem avea încredere în mărturia simțurilor, în puterea rațiunii de a ne oferi enunțuri adevărate, numite adevăruri perceptuale, adevăruri empirice, factuale, adevăruri raționale, teoretice etc.

Există, de asemenea, anumite adevăruri morale „pe care noi nu putem să nu le cunoaștem” (Budziszewski, 2004: 371). Chiar și în cazul când facem judecăți morale greșite, trebuie să considerăm adevărurile morale ca date, cu excepția cazurilor când conștiința noastră morală a fost suprimată sau orientată spre autoamăgire. Atât filosofii teiști, cât și filosofii neteiști, inclusiv atei, admit că noi avem intuiții morale de bază despre ceea ce este bine și drept și ceea ce este rău și nedrept. Astfel, considerăm că torturarea copiilor pentru a ne distra, crima, violul etc. sunt fapte rele. În

schimb, compasiunea pentru cei defavorizați, ajutorul dat celui în necaz ș.a.m.d. sunt fapte morale bune. De asemenea, putem să facem diferența între indivizii care fac fapte morale bune și cei care fac fapte, din punct de vedere moral, rele. (Rescher, 1989: 43)

Filozoful ateu Kai Nielsen, făcând referire la infamia de a abuza copiii și de a maltrata soțiile, scrie: „Este mai rezonabil să credem că astfel de lucruri elementare sunt rele decât să credem o teorie sceptică care ne spune că noi nu putem cunoaște sau crede în mod rezonabil că oricare din aceste lucruri sunt rele. Eu cred în mod categoric că sunt principii esențiale veritabile și că oricine care nu crede în ele nu poate să pătrundă, să sondeze în profunzime fundamentele opiniilor lui morale.” (Nielsen, 1990: 10-11)

Adevărurile morale de bază sunt adevăruri absolute, indiferent de faptul că de-a lungul timpului și în cadrul diferitelor culturi a existat o pluralitate de credințe morale, iar unele culturi au desfășurat activități reprobabile moral; acest fapt nu implică faptul că valorile morale obiective sunt non-existente. După Robert Audi (Audi, 2003), astfel de intuiții morale sunt (1) non-inferențiale și în mod direct nu sunt ipoteze teoretice. Astfel, chiar dacă ființele umane fac judecați morale greșite și pot fi duse în eroare, noi am greși dacă am renunța la căutarea binelui sau dacă am deveni sceptici în ce privește morala.

Adams arată că „noi nu putem totdeauna sau de obicei să fim total eronați în ceea ce privește binele” (Adams, 1999: 87). În Biblie se afirmă că oamenii au capacitatea de a cunoaște ce e drept și nedrept, chiar dacă o astfel de cunoaștere este parțial distorsionată de cultură și împietrirea inimii. Astfel, în Epistola către Romani, apostolul Pavel scrie: „Când Neamurile, măcar că n-au lege, fac din fire lucrurile Legii, prin aceasta ei, care n-au o lege, își sunt singuri lege; și ei dovedesc că lucrarea Legii este scrisă în inimile lor; fiindcă despre lucrarea aceasta mărturisesc cugetul lor și gândurile lor care sau se învinovătesc, sau se dezvinovătesc între ele....” (Biblia: Romani 2; v. 14,15, trad. D. Cornilescu).

Admițând faptul că propozițiile morale sunt propoziții de bază, filosofii creștini argumentează că ele exprimă adevăruri obiective absolute, respingând concepțiile relativiste și subiectiviste. Conținutul propozițiilor morale nu se reduce pur și simplu la exprimarea unor gusturi, dorințe, atitudini. De asemenea, propozițiile esențiale ale moralei nu sunt doar adevărate pentru cutare și cutare, sau adevărate într-o cultură sau alta. Ele sunt adevăruri universale absolute. Deci, moralitatea nu este relativă, nu o raportăm nici la preferințele personale, nici la diferitele culturi existente în istorie.

FUNDAMENTUL CARACTERULUI OBIECTIV AL MORALITĂȚII

Propozițiile morale fac parte din categoria mai largă a propozițiilor normative, adică ele exprimă norme, ne arată ceea ce trebuie să facem. Însă David Hume arată că noi nu putem infera în mod logic din descripția (științifică) „este” sau „nu este” prescripția morală „trebuie” sau „nu trebuie”, fără admiterea unor premise mascate. (Hume, 2009: 83)

Cu unele deosebiri, G. E. Moore argumentează în *Principia Ethica* faptul că nu putem trece de la „este” la „trebuie” și nici nu putem reduce pe „trebuie” la „este”. Cei care fac trecerea de la „este” la „trebuie” fac o eroare naturalistă. Definițiile naturaliste, cum ar fi aceea că „binele” = ceea ce este dezirabil sau plăcut sau că „binele” = ceea ce maximizează utilitatea, consideră Moore, nu surprind destul de suficient esența binelui. Binele care trebuie să fie valoros în și pentru sine este ireductibil la proprietăți naturale. Noi intuim proprietățile non-naturale simple sau ireductibile așa cum „vedem culorile ca simple și neanalizabile”. Deci Moore arată că moralitatea nu poate fi definită în termeni naturali. Există ceva non-natural în bunătate. (Moore, 1997)

Cum am menționat, atât filosofii teiști, cât și filosofii realiști și naturaliști argumentează că valorile morale sunt obiective. Filosofii realiști

cred că realismul moral, a cărui idee fundamentală este aceea că există adevăruri morale independente de mintea noastră, este justificat din punct de vedere logic. Însă rămâne problema cea mai importantă, și anume cea a justificării sau a întemeierii metafizice, ontologice a valorilor și a faptelor morale. Pentru filosofi teiști, explicațiile oferite de naturalismul moral, de constructivismul social, de psihanaliza inițiată de Freud, de existențialismul lui Sartre, de biologism etc. cu privire la valorile și faptele morale sunt inconsistente, false, sau cel puțin insuficiente. Pentru teiști, ființa umană și valorile sale morale sunt create de Dumnezeu. Astfel, în Geneză scrie: „Apoi Dumnezeu a zis: "Să facem om după chipul Nostru, după asemănarea Noastră; el să stăpânească peste peștii mării, peste păsările cerului, peste vite, peste tot pământul și peste toate târâtoarele care se mișcă pe pământ." Dumnezeu a făcut pe om după chipul Său, l-a făcut după chipul lui Dumnezeu; parte bărbătească și parte femeiască i-a făcut.” (Biblia: Geneza 1:26-27, trad. D. Cornilescu) Explicația teistă a caracterului obiectiv al valorilor morale este net superioară tuturor celorlalte explicații.

Deși adepții realismului moral pretind că punctul lor de vedere este fundamentat pe epistemologia și metodologia specifică științelor, totuși lor le lipsește un fundament ontologic adecvat al moralității. Pentru teiști, existența valorilor morale obiective, a binelui moral, a datoriei și a obligației morale, a demnității umane și a responsabilității morale nu pot fi explicate decât dacă postulăm existența lui Dumnezeu. În *Summa theologiae*, referindu-se la a patra cale de demonstrare a existenței lui Dumnezeu, Toma d'Aquino scrie: „Găsim în lucruri ceva mai multă sau mai puțină bunătate, adevăr și noblețe și altele de acest fel... Există, așadar, ceva care este foarte adevărat, foarte bun și foarte nobil și în consecință este ființa maximă. Este deci ceva care este cauza ființei, a bunătății și a oricărei perfecțiuni în toate lucrurile; acestuia îi spunem Dumnezeu” (d'Aquino, 1997: 64), Dumnezeu fiind perfect în bunătatea lui și, de asemenea, perfect în însăși ființa lui. Am putea considera a patra cale a lui Toma d'Aquino „atât un argument ontologic, cât și un argument moral”. (Swinburne, 2009: 109)

Perfecțiunea și autoritatea morală a lui Dumnezeu ar fi o evidență pentru existența Lui și a tuturor lucrurilor care au fost create de El și cu atât mai mult a omului făcut după chipul Său. Dumnezeu este sursa supremă a binelui și stă în esența Lui să fie perfect bun. În acest sens, F. C. Coplestone, în dialog cu B. Russell, afirmă că „dacă există o ordine morală care influențează conștiința umană, această ordine morală este de neconceput în afara existenței lui Dumnezeu” și că „numai existența lui Dumnezeu dă un sens experienței morale și experienței religioase a oamenilor”. (Russell, 1980: 164.167)

Din diversitatea de teorii care încearcă să explice caracterul obiectiv și absolut al valorilor morale, demnitatea și responsabilitatea morală a ființelor umane, explicația teistă satisface cele mai multe dintre cerințele impuse unei bune explicații sau, mai precis, a celei mai bune explicații. Una dintre dificultățile insurmontabile pentru naturalism, realism, materialism este aceea de a explica trecerea de la fapte ale lumii materiale la valorile morale obiective ale ființelor umane. Mai exact, cum este posibilă, dacă este posibilă, trecerea de la descrierea lumii materiale care „este” la explicația lumii morale, unde avem a face cu „trebuie”, cu dimensiunea prescriptivă a comportării umane. Filosoful ateu Michael Martin consideră că „nu există niciun motiv a priori de ce valorile morale obiective nu ar putea fi alcătuite din materie”. (Martin, 2002: 45) Nu vom găsi nicio lucrare de fizică „ce posedă valori morale obiective” care să fie prezentată ca o definiție sau descriere a „materiei”. Chiar dacă am considera că valorile morale obiective sunt constituite din materie sau sunt proprietăți ale materiei, astfel de explicații sunt, pentru filosofia teistă, necorespunzătoare, neadecvate. Cea mai firească explicație a valorilor morale și a demnității umane este explicația teistă. Noi suntem creați de un Dumnezeu personal, care este de o bunătate absolută și semănăm cu El sub anumite aspecte importante. Numai într-un context teist vom înțelege profund valoarea, demnitatea, responsabilitatea și obligațiile ființelor umane. Teismul consideră că nu putem face tranziția de la descrierea științifică la prescripția morală, de la

„este” la „trebuie”, adică de la simplele procese materiale, fizice la valorile umane.

Explicațiile naturaliste sunt dispartate și necorelate între ele, iar în prezent nicio teorie naturalistă sau realistă nu are o capacitate explicativă și predicțională ca teoria atomică. (Audi, 1993: 111) În schimb, viziunea teistă se prezintă ca o teorie unificatoare în care toate explicațiile sunt corelate între ele, deoarece au ca fundament unic existența lui Dumnezeu, prin care toate aspectele diferite ale lumii sunt create de El, și anume crearea universului (argumentul cosmologic), a structurii sale (argumentul teleologic), a apariției vieții și a conștiinței (argumentul din conștiință), a existenței raționalității și a forțelor morale (argumentul din rațiune și argumentul moral). În comparație cu explicațiile naturaliste, care insistă asupra cauzalității eficiente (adică asupra modelului explicației cauzal-nomologice), explicația teistă presupune nu numai cauzalitatea eficientă, ci, în primul rând, explicația pe baza unei cauze sau a unui agent personal care implică o cauzalitate finală. Realismului moral naturalist îi lipsește orice fel de unificare a faptelor brute care le iau ca atare. Nu există în cazul naturalismului o explicație unificatoare a originii universului, a structurii sale care a permis apariția vieții, a apariției reale a primelor ființe vii, a apariției conștiinței, a apariției ființelor morale. Concepția teistă unește toate aceste fapte care apar dispartate în cadrul altor concepții, fie naturaliste, materialiste, realiste, biologice, exclusiv sociologice etc. Chiar mulți naturaliști se îndoiesc de propriile lor explicații, mai ales atunci când este vorba de apariția conștiinței și, în particular, a conștiinței morale. Astfel, Colin McGrinn scrie: „Să considerăm că universul a apărut înaintea ființelor conștiente. Șansele nu păreau a fi așa de favorabile, bune, ca astfel de ființe să fi putut ajunge să existe. Lumea a fost toată alcătuită din obiecte fizice și forțe fizice lipsite de viață. Noi avem o bună idee despre modul în care Big Bang-ul a dus la crearea stelelor și a galaxiilor, în special, prin forța gravitației. Însă noi nu cunoaștem nicio forță capabilă care ar putea explica cum mase din materie de atunci în expansiune au evoluat spre viața

conștientă.” (McGrinn, 1999: 156) Iar J. L. Mackie consideră că proprietățile morale sunt stranii într-un univers naturalist și „dacă (...) există (...) valori obiective (...), ele fac existența unui Dumnezeu mai probabilă decât dacă ele nu ar exista. Astfel, noi avem (...) un argument din moralitate pentru existența lui Dumnezeu care poate fi susținut, apărut.” (Mackie, 1982: 115-116) Constatăm că, în general, gânditorii naturaliști și atei oscilează adesea între afirmații contradictorii sau discutabile, mai ales cele referitoare la originea și natura conștiinței, în general, și a conștiinței morale în special. Mulți gânditori naturaliști recunosc dificultatea explicării apariției gândirii, a conștiinței, a experienței subiective, a apariției moralității dintr-o materie lipsită de spirit. Tocmai cum conștiința este mai bine înțeleasă admitând o lume în care există o ființă conștientă în mod absolut, la fel valorile morale obiective sunt mai bine înțelese dacă există o ființă absolut bună. Filosofii teiști consideră, deci, că explicația oferită de ei este mai profundă, mai fundamentală, unificatoare, în comparație cu alte explicații.

Unii naturaliști consideră moralitatea o pură invenție umană sau o adaptare biologică pentru supraviețuire și reproducere. Astfel, M. Ruse consideră că moralitatea este pur și simplu un produs efemer al procesului de evoluție, întocmai cum sunt celelalte adaptări ale noastre la mediu, precum mâinile, picioarele și dinții. Moralitatea este tocmai un instrument, un mijloc pentru supraviețuire și reproducere și nu există nicio ființă transcendentă de care ea depinde (Ruse, 1989: 268); „conștiința moralității este pur și simplu una de semnificație sau importanță biologică” (Ruse, 1989: 262).

Problema dificilă care apare pentru interpretarea naturalistă, în general, și cea biologică, în special, a moralității, este aceea că evoluția biologică pare să submineze încrederea nu numai în intuițiile sau convingerile noastre fundamentale, ci în înseși rațiunea și procesele de gândire. Dacă noi suntem pur și simplu organisme menite doar pentru supraviețuire și reproducere, atunci putem să credem multe lucruri false care

să ne ajute să supraviețuim. Prin acceptarea și susținerea ideii că moralitatea este rezultatul firesc al evoluției biologice, naturaliștii nu pot să explice convingerile și credințele adevărate deoarece, evoluția implică lupta pentru supraviețuire și reproducere, și nu obținerea valorilor morale. Teiștii susțin că numai un creator personal (ca persoană) care a creat persoanele umane după chipul său poate constitui fundamentul ontologic al existenței valorilor morale, a obiective, a obligațiilor morale, a drepturilor omului și a demnității lui. Problema persoanei umane ocupă un loc central în teologia și filosofia creștină, de aceea a nega existența lui Dumnezeu ca persoană înseamnă a nega existența ființelor umane ca persoane. Și dacă nu există persoane, atunci niciun fel de proprietăți morale nu pot fi instanțiate în lumea noastră. Deci, Dumnezeu este fundamentul necesar pentru realizarea proprietăților morale. Ideea de valoare morală și ideea de persoană sunt în mod profund conectate.

CONCLUZII

Din considerațiile referitoare la argumentul moral pentru existența lui Dumnezeu, rezultă că există diferite modalități de a fundamenta teologic moralitatea.

Dincolo de controversele existente în teologia creștină între diferitele teorii despre poruncile divine, motivele divine, natura divinității și attributele ei etc., explicația oferită de ea moralității, în general, și susținerea argumentului moral pentru existența lui Dumnezeu, în particular, sunt superioare altor explicații și teorii despre morală, cum ar fi concepțiile non-teiste, politeiste, agnostice, sceptice, naturaliste și ateiste.

Luând în considerație natura esențial bună a lui Dumnezeu, El ne-a creat după chipul Său și ne-a înzestrat cu valorile morale obiective în mod non-arbitrar (obiectiv). Dacă nu am fi fost creați după chipul lui Dumnezeu, nu am fi fost morali și nici nu am avea capacitatea de a recunoaște valorile morale obiective. Iar bunătatea lui Dumnezeu nu trebuie

concepută ca împlinirea de către El a obligațiilor morale, ci ca exprimând modul lui de a fi. De asemenea, ideea că Dumnezeu ar putea fi rău sau să poruncească răul este absolut opusă înseși definiției lui Dumnezeu. O astfel de ființă nu va fi Dumnezeu și nu ar fi demnă de slavă. O ființă demnă de slavă trebuie să fie în mod esențial bună. Credința în existența unui Dumnezeu rău și amoral este, din punct de vedere moral, absolut inadmisibilă. Acceptarea valorilor obiective presupune un fel de scop ultim sau un plan teleologic cosmic pentru ființele umane.

Valorile umane obiective presupun o natură umană determinată, în sensul că toate ființele umane au o natură (esență) umană, având demnitate și drepturi și, de asemenea, că un anumit mod de viață este mai bun decât altul și astfel trebuie să fie realizat de orice ființă umană. Pentru filosoful teist, „este extrem de dificil să înțeleagă un scop cosmic al unei forțe brute fără rațiune, negând existența unui Creator intenționat transcendent”. (Copan, 2004: 167)

În concluzie, explicația teistă a moralității reprezintă cea mai consistentă explicație în raport cu alte concepții despre moralitate, și îndeosebi cu explicația naturalist-ateic. Am văzut că unii filosofi naturaliști admit unele funcții sau roluri morale ale religiei, și anume funcția epistemologică și motivațională, dar neagă rolul metafizic al divinității.

Pentru filosoful teist, valorile morale, demnitatea umană și responsabilitatea personală pot fi explicate și înțelese cel mai bine de teism în măsura în care noi, ființele umane, suntem făcute după chipul persoanei bune a lui Dumnezeu.

Desigur, „un argument moral reușit nu dezvăluie complet că Dumnezeul lui Avram, Isaac, Iacob și Iisus există (...), dar argumentul moral poate fi consolidat cu ajutorul altor argumente teiste sau prin considerarea revelației speciale posibile, care să clarifice în plus identitatea acestui Dumnezeu care a luat decizia să ne salveze de situația noastră disperată într-o lume a răului și a suferinței” (Copan, 2007: 370).

În cele din urmă, argumentul moral impune cu tărie existența unei Ființe morale personale supreme, care este demnă de slavă, care ne-a creat ca ființe demne și merituoase, față de care răspundem personal și pe care o numim Dumnezeu.

BIBLIOGRAFIE

- Adams, R. M. (1999), *Finite and Infinite Goods: A Framework for Ethics*, Oxford: Oxford University Press.
- Audi, R. (2003), *Moral knowledge and Ethical Character*, Oxford and New York: Oxford University Press.
- Biblia* (2005), Societatea Biblică din România, UBS-EPS-2005, 007 YTI-ISBN 973-87369-1-9, București.
- Biblia* (2009), Societatea Biblică din România, UBS-EPS-2005, 007 YTI-ISBN 973-87369-1-9, București.
- Brink, D. O. (2007), „The Autonomy of Ethics”, în Michael Martin (ed), *The Cambridge Companion to Atheism*, Cambridge: Cambridge University Press.
- Budziszewski, J. (2003), *What We Can't Not Know*, Dallas: Spence Publishing Company.
- Centore, F.F. (2004), *Theism or Atheism*, London: Ashgate Publishing Ltd.
- Clack, Beverley & Brian R. Clack (2008), *The Philosophy of Religion. A Critical Introduction*, Malden: Polity Press.
- Clarke, B. (1980), „The Logical Roles of the Arguments for the Existence of God”, în Eugene Thomas Long (ed), *Experience, Reason and God*, Washington, D.C.: The Catholic University of America.
- Copan, P. (2004), „The Moral Argument”, în Paul Copan and Paul K. Moser (eds), *The Rationality of Theism*, London and New York: Routledge.

- Copan, P. (2007), „The moral argument”, în Chad Meister and Paul Copan (eds), *The Routledge Companion to Philosophy of Religion*, London and New York: Routledge.
- d'Aquino, T. (1997), *Summa theologiae. Despre Dumnezeu*, București: Editura Științifică și Enciclopedică.
- Descartes, R. (2009), „The Ontological Argument: A Restatement”, în Steven M. Cahn (ed), *Exploring Philosophy of Religion. An Introductory Anthology*, New York, Oxford: Oxford University Press.
- Hume, D. (2009), „The argument to Design and the Problem of the Evil”, în Steven M Cahn (ed), *Exploring Philosophy of Religion. An Introductory Anthology*, New York and Oxford: Oxford University Press.
- Kant, I. (1998), *Critica Rațiunii Pure*, București: Editura IRI.
- Kretzmann, N. (2006), „Abraham, Isaac and Euthyphro: God and the Basic of Morality”, în Eleonore Stump and Michael J. Murray (eds), *Philosophy of Religion: The Big Questions*, Oxford: Blackwell Publishing.
- Mackie, J. L. (1982), *The Miracle of Theism. Arguments For and Against the Existence of God*, Oxford: Calderon Press
- Moore, G. E. (1997), *Principia Ethica*, București: Editura Du Style.
- Mackie, J. L. (1982), *The Miracle of Theism. Arguments For and Against the Existence of God*, Oxford: Calderon Press
- Martin, M. (2002), „Atheism: Morality and Meaning, Amherst: Prometheus Books.
- McGrinn, C. (1999), *The Mysterious Flame*, New York: Basic Books.
- Nielsen, K. (1990), *Ethics Without God*, Buffalo: Prometheus.
- Ruse, M. (1989), *The Darwinian Paradigma*, London: Routledge.
- Russell, B. (1980), *De ce nu sunt creștin*, București: Editura Minerva.
- Rescher, N. (1989), „Moral Absolutes: An Essay on the Nature and the Rationale of Morality, Studies”, în *Moral Philosophy*, (vol. 2), New York: Peter Lang Publishing Co.

- Swinburne, R. (2009), „Why God Allows Evil?”, în Steven M. Cahn (ed), *Exploring Philosophy of Religion. An Introductory Anthology*. New York, Oxford: Oxford University Press.
- Vaihinger, H. (1924) *The Philosophy of 'As If': A System of the Theoretical, Practical and Religious Fictions of Mankind*, New York.
- van Inwagen, P. (2005), „The Problem of Evil”, în William J. Wainwright (ed), *The Oxford Handbook of Philosophy of Religion*, Oxford: University Press.
- Wainwright, W. J. (2005), *Religion and Morality*, Burlington, VT: Ashgate Publishing.
- Zagzebski, L. (2005), „Morality of Religion”, în William J. Wainwright (ed), *The Oxford Handbook of Philosophy of Religion*, Oxford: Oxford University Press.